

SUNDHEDSSTYRELSEN

Sociale relationer

Notatserie om overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet

Opsummering

Dette notat viser, at de fleste ældre har hyppig kontakt til børn, børnebørn, anden familie og venner. Dette ændrer sig ikke i forbindelse med tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet med en undtagelse: Andelen, der ser venner og bekendte én eller flere gange om ugen, stiger signifikant fra før til efter tilbagetrækningen. Denne ændringer er den samme for begge køn og uafhængig af alder.

Undersøgelsen finder endvidere, at sandsynligheden for ofte at have kontakt til venner og/eller familie afhænger signifikant af civilstand. Især fraskilte og ugifte har markant lavere sandsynlighed for ofte at have kontakt til venner og/eller familie end gifte. En mere dybdegående analyse viser imidlertid, at den negative sammenhæng for skilte kun eksisterer for mænd. Sandsynligheden for, at en skilt mand ser venner og/eller familie mindst én gang om ugen, er næsten 30 procentpoint lavere end den tilsvarende sandsynlighed for en gift mand, alt andet lige.

Sundhedsstyrelsens notatserie om overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet

Find notater om følgende temaer relateret til overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet på [Sundhedsstyrelsens hjemmeside](#):

- Frivilligt arbejde
- Ulighed – ensomhed, social støtte, økonomi
- Sociale relationer
- Fritidsaktiviteter
- Boligforhold
- Arbejdspladsens rolle for tilbagetrækningen

På [Sundhedsstyrelsens hjemmeside](#) finder du også VIVEs rapport *Overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet – Opgørelser baseret på Ældredatabasen*, som notaterne er et uddrag fra. I rapporten kan du blandt andet læse mere om Ældredatabasen, metoder og litteratur.

Introduktion

Jævnligt at have kontakt til venner, familie og bekendte er vigtigt for de allerfleste mennesker. Forskning har vist, at der er en positiv sammenhæng mellem sociale relationer og livskvalitet, helbred og levetid (fx Sander et al., 2017). Det ser imidlertid ud til, at betydningen af sociale relationer varierer over livsløbet, selvom der ikke er konsensus vedrørende, hvordan denne variation ser ud. For eksempel viser Phongsavan et al., (2013), at den positive sammenhæng mellem sociale kontakter og livskvalitet er stærkest for personer i aldersgruppen 65-84 år, mens den er svagere for både den yngre (45-64 år) og den ældre (85+-år) aldersgruppe. Litwin et al., (2015) finder omvendt, at den positive sammenhæng mellem sociale kontakter og livskvalitet er stærkere for 80+-årige end for 65-79-årige.¹ Det ser derudover ud til, at sammenhængen mellem sociale relationer og livskvalitet er stærkere for kvinder end for mænd (Antonucci et al., 2002; Phongsavan et al., 2013).

I forbindelse med tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet bortfalder eller mindsker kontakterne til kollegaer for de allerfleste. Til gengæld får de fleste mere fritid, som kan bruges til at dyrke sociale relationer med familie og venner. Det er derfor muligt, at de sociale relationer ændrer karakter i forbindelse med tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet.

I notatet undersøges det, hvordan frekvensen af sociale kontakter ændrer sig i forbindelse med overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet. Der tages udgangspunkt i respondenter i Ældredatabasen, der var i beskæftigelse

ved tidspunktet for gennemførelsen af den 4. bølge (i 2012), men havde trukket sig permanent tilbage fra arbejdsmarkedet ved den 5. (og seneste) bølge (i 2017). For at sandsynliggøre, at eventuelle ændringer i de sociale relationer mellem de to bølger skyldes overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet, sammenlignes med den tilsvarende ændring mellem de to bølger for ældre i almindelighed.² Da de allerfleste respondenter, der overgik til livet uden for arbejdsmarkedet fra 2012 til 2017, var født i hhv. 1945, 1950 og 1955, fokuseres på disse tre kohorter i analyserne.

Respondenterne i Ældredatabasen er blevet stillet følgende spørgsmål vedrørende sociale relationer: *Jeg vil nu spørge om din kontakt til andre familiemedlemmer samt venner og bekendte. Hvor ofte er du sammen med ...*

- Børn
- Børnebørn
- Anden familie
- Venner og bekendte?

Svaralternativerne var: *Har ingen – Har ikke kontakt – En eller flere gange om ugen – En eller flere gange om måneden – Mindre end en gang om måneden.*

Da meget få respondenter angiver, at de ikke har kontakt, er kategorierne *Har ikke kontakt* og *Mindre end en gang om måneden* sammen slået sammen. Figur 1.1 og Figur 1.2 viser kontakthyppighed til børn, børnebørn, anden familie samt venner og bekendte blandt hhv. ældre i almindelighed samt blandt perso-

¹ Forskelle i tid og sted for studierne gennemførelse, samt i operationaliseringen af centrale begreber som "sociale relationer" og "livskvalitet", kan forklare disse forskelle.

² Med "ældre i almindelighed" menes jævnaldrende respondenter i Ældredatabasens 4. og 5. bølge, uanset beskæftigelsesstatus.

ner, der overgik til livet uden for arbejdsmarkedet fra 2012 til 2017.³ I begge grupper ændrede kontakthypigheden til børn, børnebørn og anden familie sig ikke signifikant fra 2012 til 2017 (derfor vises kun resultater for 2017 for disse typer af kontakter).

Resultaterne viser, at 78,2 % af respondenterne ser deres børn på ugentlig basis i begge grupper. Blandt dem, der for nylig har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, ser godt 50 % deres børnebørn hver uge. Denne andel er lidt højere end blandt ældre i almindelighed, hvor knap 45 % ser deres børnebørn mindst en gang om ugen (forskellen er statistisk signifikant). Kontakten til anden familie er mere sporadisk i begge grupper: Omtrent 16 % ser anden familie hver uge, imens omtrent 40 % ser anden familie en eller flere gange om måneden.

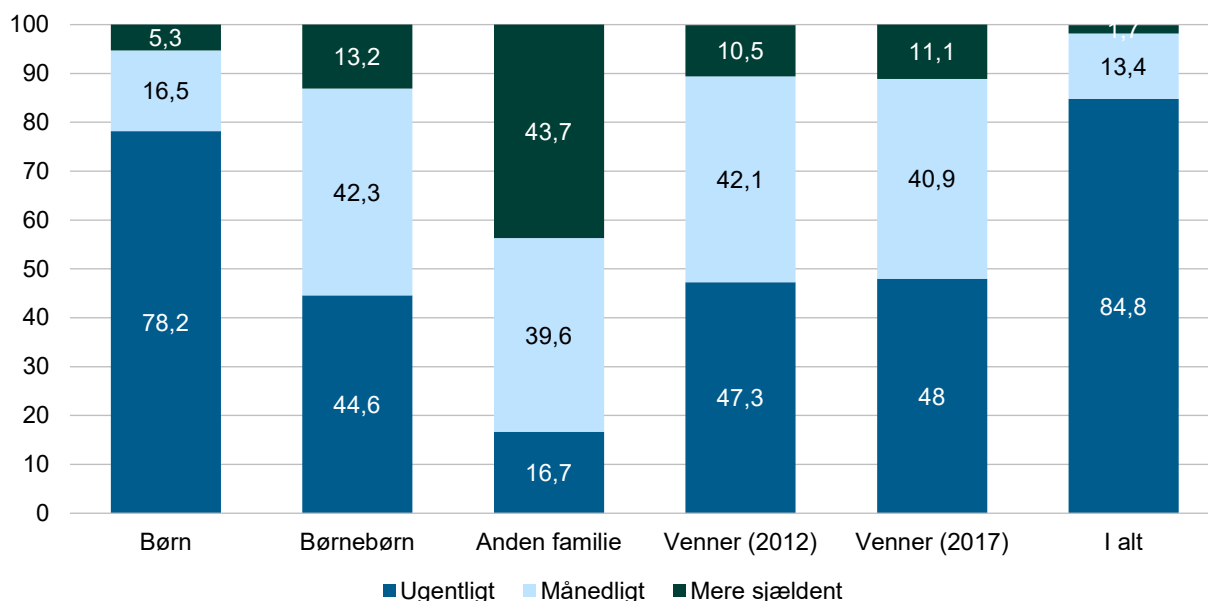
Andelen, der har kontakt til venner og bekendte en eller flere gange om ugen, stiger signifikant i forbindelse med overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet: Fra knap 39 % i 2012 til godt 48 % i 2017. Samtidig falder andelen, der har kontakt til venner og bekendte en eller flere gange om måneden eller mindre

end en gang om måneden. For jævnaldrende i almindelighed ligger andelen, der ser venner og bekendte mindst en gang om ugen, på omtrent 48 % i begge år. Forskellen i 2012 er statistisk signifikant. Det konstateres på den baggrund, at kontakten til venner intensiveres i forbindelse med overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet.

Afslutningsvis viser Figur 1.1 og Figur 1.2, at både ældre i almindelighed og personer, der overgik til livet uden for arbejdsmarkedet fra 2012 til 2017, hyppigt har kontakt til familie eller venner (selvom forskellene i fordelingerne er statistisk signifikant). Andelen, der ser enten børn, børnebørn, anden familie eller venner en eller flere gange om ugen, er lidt højere blandt dem, der for nylig har trukket sig tilbage: 86,2 % mod 84,8 % blandt jævnaldrende i almindelighed. Yderligere godt 12 % blandt dem, der for nylig har trukket sig tilbage, har kontakt mindst en eller flere gange om måneden. Kun 1,5 % af respondenterne, der for nylig har trukket sig tilbage, har kontakt mindre end en gang om måneden eller har slet ikke kontakt til hverken børn, børnebørn, anden familie eller venner.

³ Personer, der har svaret "har ingen", indgår ikke i datagrundlaget.

Figur 1.1 Sociale kontakter blandt ældre i almindelighed¹. 2017. Procent.

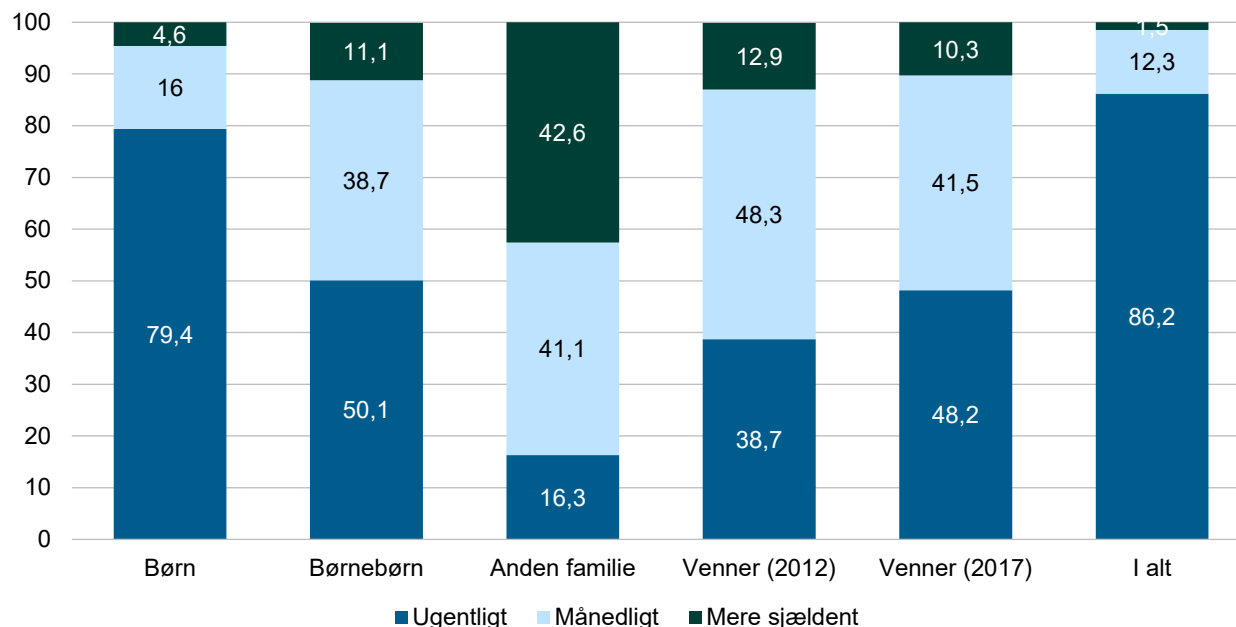

Anm.: N = 3.437-4.984. Figurens datagrundlag er respondenter i Ældredatabasen, der er født i 1945, 1950 og 1955. Personer, der har børn, børnebørn, anden familie og/eller venner indgår i figurens datagrundlag.

Note 1: Med "ældre i almindelighed" menes jævnaldrende respondenter i Ældredatabasens 4. og 5. bølge (indsamlet i hhv. 2012 og 2017), uanset beskæftigelsesstatus.

Kilde: Ældredatabasens 4. og 5. bølge (indsamlet i 2012 og 2017).

Figur 1.2 Sociale kontakter for ældre, der overgik til livet uden for arbejdsmarkedet fra 2012 til 2017. 2017. Procent.

Anm.: N = 651; 930. Figurens datagrundlag er respondenter i Ældredatabasen, der overgik til livet uden for arbejdsmarkedet fra 2012 til 2017 og er født i 1945, 1950 og 1955. Personer, der har børn, børnebørn, anden familie og/eller venner indgår i figurens datagrundlag. Ændringen i andelen, der ser børn, børnebørn og anden familie samt sociale kontakter i alt fra 2012 til 2017, er ikke statistisk signifikant og fremgår derfor ikke af figuren.

Kilde: Ældredatabasens 4. og 5. bølge (indsamlet i 2012 og 2017).

Det undersøges i notatet, om der er kønsforskelle i ændringen i kontakthyppighed i forbindelse med tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet. Analysen viser, at kvinder i højere grad ser børn, børnebørn og anden familie på ugentlig basis end mænd. Der er dog ingen kønsforskelle i ændringen i kontakthyppighed i forbindelse med tilbagetrækningen (ej vist).

Det er også undersøgt, om der er aldersforskelle i ændringen i kontakthyppighed i forbindelse med overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet. Analysen viste, at yngre respondenter (født i 1955) i højere grad ser børnebørn og anden familie ugentligt end ældre respondenter (født i 1945), men ændringen i kontakthyppighed i forbindelse med tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet er ikke signifikant forskellig på tværs af aldersgrupper.

Der findes altså ingen belæg for, at alder eller køn har betydning for ændringer i kontakthyppighed i forbindelse med tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet.

Betydningen af socioøkonomiske karakteristika for sociale kontakter

I rapporten, som notatet er uddrag fra, undersøges sammenhængen mellem socioøkonomiske karakteristika og sociale kontakter i en regressionsmodel. Sandsynligheden for at være sammen med mindst én af børn, børnebørn, anden familie eller venner og bekendte mindst én gang om ugen undersøges. Der

kontrolleres for køn, fødselsår, uddannelsesniveau, civilstand, helbred og indkomst. I rapporten *Overgangen til livet uden for arbejdsmarkedet – Opgørelser baseret på Ældredatabasen* vises marginaleffekter for de statistisk signifikante variable i Tabel 6.1 (Amilon 2020:43). Resultaterne viser, at fraskilte samt ugifte har omtrent 10 procentpoint lavere sandsynlighed for at se enten venner eller familie mindst én gang om ugen end gifte. Personer, der vurderer sit helbred som *nogenlunde* har omtrent 7 procentpoint lavere sandsynlighed for hyppig social kontakt end personer med godt eller meget godt helbred.

Personer, der har et erhvervskompetencegivende uddannelsesniveau⁴, har ca. 6 procentpoint lavere sandsynlighed for at se familie og/eller venner mindst én gang om ugen end personer, der ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse, og det samme gælder for personer, som har arbejdet som funktionær/tjenestemand størstedelen af livet (sammenligningsgruppe: selvstændige).⁵ Analysen viser dermed, at personer, der er (forholdsvis) ressourcestærke, har en lavere sandsynlighed for at have hyppig kontakt til familie og/eller venner end personer, der er forholdsvis ressource svage. Resultatet kan eventuelt forklares af, at ressourcestærke ældre sandsynligvis i højere grad har større geografisk afstand til deres familiemedlemmer end personer med færre ressourcer. En yderligere mulig forklaring kan være, at de ressourcestærke potentielt har arbejdet mere og

⁴ Oplysninger om uddannelse stammer fra Danmarks Statistiks uddannelsesregister. Med erhvervskompetencegivende uddannelse menes erhvervsuddannelse, kort videregående uddannelse, mellemlang videregående uddannelse eller lang videregående uddannelse. Personer, der ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse, har således enten grundskole eller gymnasial uddannelse som højest afsluttede uddannelse.

⁵ Oplysninger om stilling baserer sig på spørgsmålet: *Hvilken stilling har du haft det meste af dit liv?* Vi skelner mellem selvstændige (inklusive medhjælpende ægtefæller), faglærte arbejdere, ufaglærte arbejdere, funktionærer/tjenestemænd samt øvrige (pensionister, arbejdsløse, husmødre/hjemmearbejdende).

derfor har mindre kontakt med "ikke-kolleger" end andre.

Afslutningsvis er det undersøgt, om civilstatus har større betydning for mænd end for kvinder for sandsynligheden for at have været sammen med enten børn, børnebørn, anden familie eller venner og bekendte mindst én gang om ugen⁶. Undersøgelsen finder, at det at være skilt har større negativ betydning for de

sociale kontakter for mænd end for kvinder. Mænd, der er gift, har 85 % sandsynlighed for at se venner og/eller familie mindst én gang om ugen, mens den tilsvarende sandsynlighed blandt skilte mænd er 56 %. Forskellen på 29 procentpoint er statistisk signifikant. For kvinder er forskellen mellem gifte (87 %) og skilte (85 %) ikke statistisk signifikant. Vi fandt ingen signifikante kønsforskelle for ugifte eller mellem enker og enkemænd.

⁶ Denne hypotese undersøges i en logistisk regresionsmodel, hvor VIVE ud over variablerne, som er inkluderet i modellen i

Tabel 6.1, også inkluderer interaktionsvariable mellem køn og civilstand (Amilon 2020:43).